

Ett tilbakeblikk på dagmerkets historie og opprinnelse

ved Anders Haver

For å sette dagmerket inn i en helhet må vi gå tilbake til 1838. Da ble det nedsatt en fyrkommisjon som skulle vurdere de eksisterende og eventuelt nye fyr på strekningen Kvitsøy til Færder. Eksisterende fyr var da: Kvitsøy, Lista, Lindes-nes, Oksøy, Torungene og Færder. Av nye fyr som var med i vurderingen var: Feistein, Obrestad og Egerøy. Men som vanlig med kommisjoner tok dette sin tid, før de kom opp med noe konkret.

I november 1851 tok Stavanger Sjømannsforening dette temaet opp på ett møte, som konkluderte med at Obrestadbrekken var beste plassering av ett nytt fyr, med følgende begrunnelse:

”Den farlige Kyststrækning mellem Gunderhoug og Hvidingsø er uimodsigelig Jedderen; thi en Kyst, der er saa høi og reen som den imellem Egerø og Lister, vil man dog, om Natten end er meget mørk, kunne see betids nok for at redde Skibet fra at seile i Land, hvorimod den lave Jedderens Kyst i lignende Tilfælde umulig vil kunne sees inden Fartøiet staar med Kjølen, og hvad er da rimeligere end at Fyret faar sin Plads midt paa den største Farlighed.”

I januar 1852 var det ett leserbrev i Stavanger Amtstidende, signert ”en del skipsførere fra Vestkysten av Norge”, med følgende påstand:

”At det paa Ougne-Sanden indtrufne sørgelige Forliis, hvorved 5 Menneskers Liv paa høi lys Dag tilsattes, muligens om et Fyrtaarn havde været anbragt paa Obristadbrækken vilde været afværget, tør vi ikke paastaa! dog have vi hørt Capt. Boye sige, at hvis han havde kundet kjende Landet ca. 1 Miil eller mindre fra sig, vilde han havt Anledning at frelse sit Fartøi ved at ligge nordover.

Til en saadan Kjendelse vilde vistnok et Fyrtaarn, anbragt paa en Kyst som Jedderens, være et ypperligt Mærke, og vi vove herved at anmode Capt. Boye om at bekræfte Sandheden af hvad vi i den Retning har ytret.”

Disse sitatene viser at det var skutene som kom inn fra havet som hadde størst problemer med å beregne avstanden til land. Dette ser vi også av rednings-protokollene og avisreferater fra den tiden. Kystfarten var ikke så utsatt da denne foregikk mest i den lyse årstid.

Selv om det ble stor debatt i avisene, stod kommisjonen på sitt, det nye fyret skulle bygges på Egerøy. Kvitsøy skulle oppgraderes fra kullfyr til lampefyr og som ett kompromiss skulle det bygges ett dagmerke på Reve.

Til dette skrev en innsender følgende i Morgenbladet i mars 1852:

”Nærværende Indsender, der i en Række af Aar til alle Aarets Tider har befaret dette Farvand, kjender tilfulde den farlige Strækning forbi Jæderen, og vil vist saa gjerne som Nogen se dette Farvand saa fuldstændig belyst som mulig, til at give den Søfarende størst mulige Betyggelse og Veiledning til at passere der-forbi, og til den Ende tror han det vilde blive meget hensigtsmæssig, om man opførte det for Jæderens Rev bestemte Dagmærke saaledes, at der paa dets Top anbragtes en Lygte til et Lampefyr af 3die Orden med gode Reflektorer, og for at gjøre det fuldstændig kjendelig fra Egerøfyr, gav det et Farveskjær, af enten meget stærk rødt eller blaat; thi her kan hovedsagelig kun blive Tale om, naar man

kommer Landet nær i et mindre sigtbart Veir, hvor de større Fyre i den afstand ikke kunde sees, ligesom et Saadant ville blive en skjøn Veiledning for Kystfarerne. Til en saadan Indretning skulle der ikke store Midler, saa man, ved Forslag der-om til næste Storthing, snarest kunne gjøre Regning paa at faa det Fornødne bevilget og inden føie Tid efter at den hele Fyrrække i 1854 blev fuldendt ville dette kunne tændes. Det vilde være ønskeligt, om flere lokaliserede Mænd ville overveie dette og udtale sig herom i de offentlige Blade, saa Marinedepartementets Chef og Fyrvæsenets Administration kunne faa Anledning til at se, om det blev et almindeligt Ønske, saa tvivles det ikke paa, man med største Beredvillighed ville imødekomme samme; og dermed være denne Sag anbefalet."

En utskrift av Pantebok Jæren 1853-1857, side 251-252, Sorenskriveren i Jæren og Dalane, Inr. 41BB5, ved Statsarkivet i Stavanger, står følgende tinglyst den 03.11.1854:

Vi undertegnede Fyrdirectør Arntzen paa det Offentliges Vegne og Gaard-brugerne Cornelius Rasmussen, Østen Ommundsen, Ole Tollefsen og Thore Tollefsens Enke med Laugværge som Eiere af Blomhaug beliggende i Gaarden Refves Udmark Matr. No. af Skyld i Kleps Præstegjeld, Jæderen og Dalernes Fogderie, Stavanger Amt, gjør herved vitterligt, at vi ere komne overens om Følgende: Vi ovennævnte og underskrevne Eiere overlade herved for os og Efterkommende Eiere af fornævnte Haug den fornødne Plads til derpaa at opsætte et Sømærke bestaaende af opreiste Spirer, ligesom vi overlade fri Adgang fra Stranden til Stedet for Optransport af de fornødne Materialier til dettes Opsætning og senere Vedligeholdelse, ligesom Adgang af den almindelige Vei gjennem Udmarken til Stedet for de Folk, som skulde opsætte eller senere reparere samme, hvorimod jeg Fyrdirectør Arntzen paa Statens Vegne og efter dertil meddelt Fuldmagt fra den Kongelige norske Regjerings Marinedepartement tilstaaes fornævnte Eiere af den bemeldte Plads en aarlig Grundleie af 60, siger sexti, Skilling Species for fornævnte Sømærkes Anbringelse og fremtidige Vedligeholdelse paa dette Sted. For det Tilfælde at Staten igjen borttager Mærket og ryddiggjør Tomten, bortfalder Afgiften af Tomten, som da falder tilbage til Eierens. Omkostningerne ved Grundsædlens Udfærdigelse og Thinglæsning betaales af det Offentlige. Dette til Bekræftelse under vore Hænders Underskrift og i Overvær af Vitterlighedsvidner.

Christiania den 30 August 1854. Arntzen. Til Vitterlighed Heyerdahl.

C. Rasmussen, Ø. Osmundsen m.p.P., Poul Pedersen Borseem som Laugværge for Thore Tollefsens Enke m.p.P., Ole Tollefsen m.p.P.

Til Vitterlighed: H. Bore. J. Knudsen.

Om merket stod på Blomhaug, må det ha vært en kort tid. I 1875 skriver forstmann Jacob Bøckmann Barth som var på fuglejakt på Reve:

"Fra Reve-Gaardene gik jeg over paa den mod selve Havet vendende Strandbred og saa nu, efter at have passeret tvende til de nævnte Gaarde hørende Husmandspladse, pludselig for mig en aldeles flad, kun nogle faa Fod over Havet liggende ½ kvadrat-Fjerdings stor sammenhengende Flyvesandsstrækning, der gjorde, jeg kan næsten sige, et overvældende Indtryk paa mig af Ørkenagtigt Øde, saa ubegrænset formedelst sin Fladhed, saa ensformig og blottet for ethvert Spor af baade Plante- og Dyreliv udbredte den sig for mit Syn. Det eneste Hvilepunkt for Øiet i denne Sandørken var det til Veiledning for de Søfarende i Nærheden af Revets yderste Pynt opsatte "Dagmærke", der kan sees langt ude i Havet. Jeg vandrede fremdeles langs Stranden hele den lange Strækning udover mod Dagmærket, osv....."

Nicolai Ulfstens kjendte maleri "Vragauksjon ved Jærens Rev" malt i 1881 viser også dagmerket stående på stranden.

De første merket/merkene var trekonstruksjoner, men i 1911 ble ett nytt dagmerke satt opp. Dette var en jernkonstruksjon. Det var dette merket Tryggve Gran tok sikte på, da han i 1914 landet på Reve, etter sin berømte 5 timers flytur over Nordsjøen.

En utskrift av Pantebok Jæren 1926- 1926, side 906. Sorenskriveren i Jæren Inr. 410BF46, ved Statsarkivet i Stavanger, står følgende tinglyst den 28.09.1926:

Herved attesteres at det på gården Reve g.nr. 41 stående sjømerke nu kun vedkommer b,nr. 4 efter afholdt udskiftning.

Gratis til offentlig bruk.

Klepp lensmannsbestilling 23 september 1926.

Carl Carlsen.

Klepp lensmannsbestilling.

Dette merket fikk stå til 1994, da det på grunn av rustskader måtte fjernes.

Merket som var en del av den nye fyrrekken i 1854 fikk dermed stå i 140 år før det ble fjernet. Naboene på Reve har kjempet for å få satt opp merket på ny i 10 år nå. Etter et samarbeid med grunneiger, Jæren Kystlag, Klepp Historie og Ættesogelag, samt Klepp Kommune og Rogaland Fylke, står det nå her til glede både for sjøfarende og mange andre.